

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 24

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.
 Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. — Рівне: РДГУ,
 2002. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
 (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
 (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
 (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
 (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
 (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
 (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
 (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
 (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
 (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
 (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
 (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
 (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
 (протокол № 4 від 29.11.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет
 ISBN 966 — 7281 — 07 — 5. © Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

З метою надання методичної допомоги щодо модернізації змісту виховання учнів початкових класів на родинних традиціях українського народу нами розроблена програма підготовки учителів початкових класів до здійснення даної проблеми, яка включає такі аспекти: план роботи методичної ради, проблемного семінару, конференції, “круглого столу”. Днів творчості вчителів початкових класів, плану самоосвіти класоводів, аналіз та самоаналіз виховного заходу. Нами також визначено рівень компетентності вчителів початкових класів, заступників директора з виховної роботи та директорів шкіл. Який внаслідок формуючого експерименту підвищився на 25,6%, 54,6%, 44,1%.

Таким чином, внаслідок вивчення та аналізу директивно-нормативних документів про систему освіти і виховання в Україні, новотворчих процесів що відбуваються, нами зроблено висновок про те, що за десять років незалежності України формується і втілюється в життя державна політика у цій галузі, яка спрямована на відродження її національного характеру. Аналіз соціально-педагогічних умов виховання учнів початкових класів на родинних традиціях українського народу свідчать про те, що зміст виховання учнів початкових класів на родинних традиціях українського народу базується на державній ідеології, що ґрунтуються на українській національній ідеї і спрямовується на формування в дітей української національної психології, характеру, світогляду, ідеалів тощо.

Результати виявлення компетенції суб'єктів загальноосвітнього навчального закладу щодо здійснення виховання учнів початкових класів на родинних традиціях українського народу (211 респондентів) наведено в таблиці:

Рівні компетен- тності	Кількісні показники												Показники ефективності		
	Учителі початкових класів		Показники в %		Заступники директора школи		Показники в %		Директори шкіл		Показники в %				
	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	Учителі	Заступники	Директори
Високий	29	38	13,7	18,1	3	5	27,2	45,4	6	8	31,5	42,1	4,4%	18,2	10,6
Середній	78	96	36,9	45,3	3	4	27,2	36,3	5	7	26,4	37,4	8,4%	9,1	11,0
Низький	104	77	49,4	36,6	5	2	45,6	18,3	8	2	42,1	19,6	12,8%	27,3	22,5
Всього	211	211	100	100	11	11	100	100	19	19	100	100	25,6%	54,6	44,1

Із таблиці видно, що рівень компетентності учителів початкових класів експериментальних шкіл підвищився на 25,6%, заступників директора з виховної роботи на 54,6%, а директорів шкіл на 44,1%.

ЛІТЕРАТУРА

- Островерхова Н., Даниленко А., Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект. – К., 1995.
  - Закон України “Про освіту”. Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II – К., 1995.
  - Постовий В., Щербань П., Алексеєнко Т., Докукіна О., Стрельнікова Н. Сім'я і родинне виховання. Концепція. // Рідна школа. – 1996.
  - Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. //Інформ. збірник МО України. – 2000. – № 22, листопад. – С.12
  - Положення про загальноосвітній навчальний заклад. //Інформ. збірник МОН України. – 2001. – №6, березень. – С. 12
  - Державний стандарт початкової освіти. //Освіта України. – 2000. – № 50, 13 грудня.
  - Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. МОН України. – К.: АПНУ, 2001.
- Одержано редакцією 12.09.2002.

УДК: 37. 035. 6. 001. 76

В.В. ПЕТРЕНКО, Г.С. ДЕЖНЮК

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Становлення української державності зумовлює потребу формування людини-громадянина. Людина, байдужа до надбань свого народу, у якій немає національних орієнтирів, не зможе будувати міцні підвалини української держави. Серед цінностей людини-громадянина центральне місце посідають національно-патріотичні почуття, що характеризують ставлення людини до свого народу і рідної землі,

рівень її готовності до трудового і героїчного подвигу в ім'я Батьківщини. Тому суспільство покладає особливі надії у формуванні національно-патріотичних рис особистості на освіту, що значною мірою сприятиме й одухотворенню нашого суспільства в цілому. Реалізація цих завдань можлива в умовах освітнього середовища, яке відтворене в навчально-виховному комплексі “Кам'янська ЗОШ 1-111 ступенів –дитячий садок” Березнівського району Рівненської області (далі НВК). НВК є одним із експериментальних навчальних закладів науково-дослідної лабораторії інноваційних виховних технологій Рівненського державного гуманітарного університету.

На 1-му етапі дослідження нами було проведено психологічну діагностику навчально-виховного процесу школи, стану національно-патріотичного виховання, готовності педагогів НВК до здійснення інноваційної діяльності, стану сформованості рис учня-патріота, громадянина [5, 16]. Результати дослідження показали, що процес удосконалення національно-патріотичного виховання потребує впровадження інноваційних технологій у систему сучасної школи, розробки моделі національно-патріотичного виховання в умовах НВК, організаційно–функціональної його структури [2, 20].

Ми прагнемо створити таку школу, яка б виховувала учнівську молодь, здатну успішно жити в оновленому суспільстві, яка б забезпечила виховання національно свідомої особистості школяра з осмисленою активною патріотичною позицією. У НВК створюються необхідні умови, аби виховати нове покоління українських громадян. Педагогічний колектив школи усвідомив, що для реалізації завдань національно-патріотичного виховання підростаючого покоління вчитель є конструктором, дослідником, творцем, експериментатором, науковцем. Головним надбанням сьогодні, на наш погляд, є те, що школа почала пошук нових ідей, змісту, форм і методів виховання.

Найважливіша риса сучасного виховання – спрямованість на те, щоб навчити учнів не лише пристосовуватися, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін. Інноваційність як характеристика виховання стосується не тільки його побудови, а й тих результатів, які дають соціальну користь. Поняття інновація характеризує не лише створення і поширення нововведень, а й такі перетворення, які є суттєвими та супроводжуються змінами у видах діяльності, стилі мислення. Новації у виховному процесі – річ суб'єктивна, тому що вони враховують суто суб'єктивні умови виховання, управління. Новації народжуються як результат творчого пошуку, остаточної розробки ідеї.

Нам вдалося створити власну модель національно-патріотичного виховання з урахуванням соціальної ситуації розвитку учнів, їх індивідуальних можливостей, особливостей регіону і творчого потенціалу педагогів школи –комплексу. Завдання педагогічного й учнівського колективу школи ми вбачаємо у тому, щоб створити таке виховуюче середовище, яке сприятиме формуванню особистості - громадянина України, яке дозволить кожному учневі відчувати себе причетним до творення долі Батьківщини, відзначатись національною гордістю та зрілістю.

Національно-патріотичні якості підростаючої особистості формуються в процесі безпосередньої участі учнів у навчально-виховному процесу школи. ”Не забуваймо, що в школі дитина не тільки вчиться. У школі вона живе.”[7]. У цих словах видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського закладено важливу істину: роки навчання у школі для дитини – повноцінне життя, зі своїми успіхами й невдачами, радощами й проблемами.

Традиційний навчально-виховний процес у школі в силу свого поурочного й тематичного поділу та розірваності недостатньо сприяє розширенню і збагаченню пізнавальної мотивації, потреб і здатності до саморозвитку, самоконтролю дій, вольових звичок і навичок, адекватного ставлення до довкілля. Учитель сучасної школи не просто навчає чи виховує, він формує світосприйняття й світорозуміння, світогляд і волю, ідеали, поняття моральності та краси; формує творчу особистість, адаптовану до нових умов, різнобічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісно-нормативний досвід попередніх поколінь, виробляючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування.

У школі – комплексі впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховну систему здійснюється у дошкільному закладі, загальноосвітній школі через навчально-виховний процес. НВК є творчою лабораторією, у якій інновації поступово запроваджуються, адаптуються до умов школи, до стилю діяльності кожного вчителя, до потреб учнів. Таке завдання швидко не розв'язується, а тому у НВК створюється система впровадження інноваційних технологій. У школі діє наукова лабораторія щодо впровадження експериментальних програм та курсів, творча група по роботі з обдарованими дітьми, функціонує методична вітальня вчителів, класних керівників, розробляються та апробуються навчальні програми, плани факультативів, курси за вибором.

Результати 1-го етапу експерименту показали, що для розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу школи доцільно створити “Школу професійної майстерності”, “ Педагогічну вітальню”. Для вчителів школи організовано психолого-педагогічний тренінг “Творча діяльність вчителя”, започатковано ведення своєрідної педагогічної скарбнички вчителями. Підсумком першого етапу діагностико-експериментальної роботи став конкурс на кращі авторські програми, плани, спекурси. На творчий конкурс було представлено чимало авторських робіт: “ Основи підприємницької

діяльності”(Ясковець Л.Б.), “Система краєзнавчої роботи на уроках української мови та літератури “ (Кохановська Н.П.), “Плекання рідної мови” (Печончик М.С.),”Основи толерантності” (Драганчук А.В.), “Від рослини – до людини”(Козлюк О.І.),“Перевесло” (Галагуз Н.А.), “ Крилате слово” (Марчук Т.І.), “Основи християнської етики” (Гуцал Л.В.).

На другому, формуючому, етапі дослідження педагогічним колективом школи було виявлено продуктивні форми й методи навчально-виховної роботи з формування патріотизму та його основних сутнісних характеристик в учнів НВК. Механізмом, який забезпечує ефективність формування патріотизму в учнів конкретної вікової групи, є суб’єкт-суб’єктна взаємодія педагога з вихованцями, що здійснюється на основі діалогу. Важливе – значення має те, що школярам не нав’язуються ті чи інші курси, гуртки, конкретні форми роботи, а надається свобода вибору та волевиявлення. Широкий спектр запропонованих курсів, форм роботи, спрямованих на виховання в учнів патріотизму, давав змогу вибрати саме ту форму, яка найбільш повно відповідає їхнім потребам та уподобанням. Охарактеризуємо деякі дійові форми патріотичного виховання школярів, виявлені в результаті практичної діяльності педагогічного колективу НВК “Кам’янська ЗОШ І-ІІІ ступенів - дитячий садок”.

Літературно-мистецький клуб “Перевесло” – нова продуктивна форма виховання учнів НВК. У структурі клубу діють гуртки “Плекаймо мову”, “Крилате слово”, драматичний гурток “Розмай”, ансамбль “Сонечко”, танцювальний гурток .Клуб прилучає дітей до творчості рідного народу: до музики, поезії, живопису. Школярі, які готують заняття, самі вибирають твір, що їм сподобався. Це - читання віршів, оповідань, виконання українських пісень, інструментальний твір, вироби народних майстрів, картини місцевих художників. Заняття клубу забезпечують естетичний розвиток школярів, формують пізнавальну та громадську активність, творчий підхід до обраної справи, виховують національну свідомість. Участь у роботі клубу дозволяє школярам поглибити знання з предметів гуманітарного циклу. Гуртки “Плекаймо мову”, “Крилате слово” працюють над поглибленим вивченням рідної мови та літератури. На заняттях школярі вчать грамотно, вільно, творчо користуватися засобами рідної мови в різних життєвих ситуаціях з додержанням українського мовленнєвого етикету, підвищувати мовну культуру вихованців. Робота драматичного гуртка “Розмай” через сценічне дійство прилучає підростаюче покоління до багатой мистецької спадщини нашого народу. Через активну діяльність у процесі спілкування на заняттях гуртка здійснюється обмін моральними цінностями, набувається певний соціальний досвід, виробляється життєва позиція вихованця, формується його світогляд.

Шкільна секція МАН є одним з видів активного прилучення школярів до народної духовності, є потенційним джерелом поповнення національної еліти. Історична секція МАН “Перша сходінка” /керівник Литвинчук Віталій Михайлович/ виняткового значення надає формуванню розумового потенціалу українського громадянства, вважаючи, що українська еліта зможе рухати суспільство й державу вперед. Робота секції передбачає формування ряду особистісних якостей і рис характеру, які повинен мати справжній громадянин , патріот держави.

Інноваційним для школи став клуб “Людина між людьми”, мета якого – дати учням систему моральних знань. Принцип побудови програми клубу – концентричний: певні теми розглядаються зі школярами всіх вікових груп з поступовим ускладненням суті проблеми. На заняттях з учнями використовуються ігри, змагання, аналіз ситуацій морально-патріотичного змісту, узятих із життя, художньої літератури. Періодичних видань, кінофільмів, казок, розв’язуються етичні задачі. Перед окремими заняттями проводиться анкетування, тестування учнів для визначення початкового рівня знань та моральних уявлень учнів, їхніх поглядів на проблему. Кожне заняття готується за принципом колективної творчої справи. Кожна група школярів приблизно за два тижні до проведення засідання клубу отримує доручення-завдання. У роботі клубу беруть участь батьки дітей. Найбільше подобається дітям і батькам “Етичний театр”, призначення якого – розвивати моральні та патріотичні почуття дітей, допомогати їм усвідомити суть моральних вчинків людей. Матеріалом для постановок діти разом із керівником обирають тексти, ситуації, події з життя села, школи, класу.

Заняття курсу “Основи толерантності” для старшокласників проходять у формі тренінгу. Тут учні виявляють свою ініціативу, творчість, активність. На заняттях формується вміння вислухати, зрозуміти, поважати чужу думку, терпимість до іншого світосприймання та ідеалів. Такий вид діяльності передбачає спонтанність і свободу мислення. Участь кожного сприяє отриманню нових ідей і подальшої можливості учасників по новому побачити проблему. Форма тренінгу сприяє розвитку взаємодовіри між учасниками, що є дуже важливим для формування особистості школяра.

Ефективною формою роботи є курс “Християнська етика”. У НВК” Кам’янська ЗОШ 1-111 ступенів – дитячий садок” вчителі працюють за авторською програмою досвідченого педагога Гуцал Любов Василівни, яка спрямовує свою роботу на плекання духовної особистості патріота України.

Екологія душі підростаючого покоління знаходиться у тісному зв’язку з екологією навколишнього середовища. Тому у НВК активно діє така інноваційна форма роботи як “Екологічна варт”, яка об’єднує 36 учнів і ставить за мету формування відповідальності за майбутнє рідної держави. Учасники варті здійснюють свою роботу за такими напрямками: виявлення випадків негативного

ставлення до природи, очищення та благоустрій занедбаних джерел, струмків, висадження дерев, відновлення та рекультивация використаних земель, очищення лісу.

Надзвичайно цікавими є заняття курсу “Від рослини – до людини”, який входить у структуру “Екологічної варті”. Тільки здорова нація здатна жити в оновленому суспільстві, і саме завдяки даному курсу учні отримують загальні відомості про лікарські рослини, їх властивості, походження, застосування. Разом із вчителем біології Козлюк Оксаною Іванівною учні знайомляться з правилами збирання, сушіння та зберігання лікарських рослин. Під час збору рослин учні дізнаються про рослини, які перебувають під охороною, складають календар збору рослин, знайомляться з основами фітотерапії.

Введений у старших класах курс “Основи домашнього господарювання” є практичним. Він узагальнює ті поняття і знання з ведення домашнього господарства, які учні вже мають і вчить новому, наприклад, економити домашній бюджет, грамотно розподіляти кошти та ін. Щоб заняття були цікавими, організовується активна діяльність дітей: рольові ігри, конкурси, захисти творчих програм, робота у малих групах та ін.

Свідомий патріот – це і фізично досконала особистість, тому у НВК створений центр “Здоров’я”, метою якого є піклування про здоров’я, фізичну досконалість особистості, підготовка її до важкої фізичної праці, виживання у складних умовах, до оборони отчого краю, села, рідної домівки. Діяльність центру спрямована на розвиток сили, витривалості, спритності, взаємовиручки, кмітливості, тренування розуму.

У процесі пошуку інноваційних форм виховання патріота України ми спинились на “Школі шляхетних українок”, в яку входило 35 кращих дівчаток школи. За час роботи школи педагоги зрозуміли, що необхідно виховувати не лише шляхетних дівчаток, але й шляхетних юнаків. Так з’явилась “Школа шляхетності”, девізом якої став вислів: “Виховуючи хлопчика –виховуємо чоловіка, виховуючи дівчинку – виховуємо націю”. Метою “школи” є формування самобутнього характеру особистості, яка прагне до самовдосконалення, розвитку творчих здібностей, сприяння формуванню позитивного світосприймання, становлення стійких переконань, що ґрунтуються на надбаннях традицій українського народу, забезпечення можливості свідомого вибору лінії життя, позиції, поглядів на світ, виховання позитивних мотивів діяльності, формування ціннісних орієнтацій, розуміння і визнання загальнолюдської і народної моралі. В межах діяльності “школи” викладається курс “Основи шляхетності” – предмет, який працює на моральне, культурне відродження української нації. Спираючись на українські народні традиції, адаптуючи їх до умов сьогодення, до умов села, використовуючи новітні досягнення психології та педагогіки, була розроблена програма курсу “Основи шляхетності”. Курс включає в себе розділи : “Я власними очима”, “Я і моє здоров’я”, “Я і особисте”, “Я- майбутня жінка”, “Я - майбутній чоловік”, “Я і моя сім’я”, “Я і моє село”, “Я і моя держава”, “Я і мораль”. Планомірна наступність розділів дозволяє старшокласникам виховати в собі риси особистості – патріота України, а саме : борця за українську національну ідею та народні ідеали, всебічно й гармонійно розвиненої, фізично досконалої людини з глибокою національною і патріотичною самосвідомістю, з високою духовною, морально-етичною, естетичною, правовою культурою, трудовою активністю, з почуттям дбайливого господаря своєї землі.

Соціальні умови села зумовлюють необхідність тісного взаємозв’язку національно-патріотичного виховання з сімейним, адже саме в сім’ї діти одержують перші уроки патріотизму. Як підкреслював В.О.Сухомлинський, вічно живим і незамінним джерелом патріотичних почуттів і переконань є любов дітей до батьків і батьків до дітей, “взаємна відданість і вірність, яка створює честь сім’ї. Честь батьків, дідів і прадітів, гордість моральним надбанням сім’ї – все це ідейне, моральне, громадянське коріння людської особистості, все це перша колиска громадянськості” [6, 137].

З огляду на це у навчально-виховному комплексі створений клуб батьківського спілкування “Співдружність”, в якому батьки й педагоги разом визначають основні чинники патріотичного виховання у сім’ї дітей різних вікових категорій. На так званих публічних лекціях батькам, дідусям та бабусям педагоги надають педагогічні поради щодо передачі дітям відомостей про походження прізвища, про родовід, історію своєї оселі, рідного села тощо, заохочення дітей ділитися з батьками знаннями про Україну. Ми переконані, що систематичний українознавчий вплив родини на дітей сприяє розвитку в них здорового патріотизму.

Таким чином, патріотичне виховання розглядається нами як процес, що включає в себе засвоєння норм та правил поведінки, знань про життєдіяльність суспільства, переростання їх у патріотичні переконання, вираження їх в поняттях патріотичного змісту, і, нарешті, виявлення в конкретній діяльності. Як бачимо, впровадження інноваційних форм національно-патріотичного виховання дає змогу ефективно здійснювати процес формування особистості, педагогічно доцільно організувати діяльність, особистісно зорієнтовану діяльність учнів, захоплювати їх, спонукати до прояву творчості, ініціативи, закріплювати стійкі національно-патріотичні почуття і переконання.

Пошук інноваційних форм патріотичного виховання вважаємо важливим і тому, що вони розширюють та поглиблюють знання учнів, розвивають їхні інтереси, породжують нові позитивні емоції. Усе це надає патріотичному вихованню практичного, дієвого характеру.

ЛІТЕРАТУРА

2. Діагностичне забезпечення дослідно-експериментальної роботи: Науково- методичний посібник / Дем"янюк Т.Д., Оржеховська В.М., Первушевська І.О., Черній А.Л., Безкоровайна О.В., Петренко О.Б. – Рівне, 2000.
- Звіт про виконання програми експерименту першого етапу дослідження теми “Впровадження інноваційних технологій національно-патріотичного виховання учнів у навчально-виховній діяльності школи-комплексу”. – Рівне, 2001.
  - Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 24 жовтня.
  - Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К., 2001
  - Петренко В.В. Впровадження інноваційних технологій національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі : психодіагностичний аспект. // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. праць: Наукові записки РДГУ. – 2001. – Випуск 17. – С. 26.
  - Сухомлинський В.О. Бесіди про громадянськість . Вибрані твори в 5-ти т. – Т.1. – К., 1976.
  - Сухомлинський В.О. Народження громадянина. -Вибрані твори в 5-ти т. – Т.3. – К.,1977.
- Одержано редакцією 12.09.2002.

УДК: 371. 214. 114

Л.С. МЕЛЬНИЧУК, М.Г. БАЙРАМОВА

ДІЯЛЬНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ РАЙОНУ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Яким шляхом вести дитину до вдосконалення свого власного “Я?” Як організувати процес виховання учнів? Яким змістом його наповнити? Що врахувати при визначенні завдань і видів діяльності, при плануванні навчально-виховної роботи з учнями різного віку? Такі і подібні питання постійно хвилюють вчителів-практиків, вихователів, науковців, управлінців освіти Березнівщини, які у постійному пошуку найефективніших технологій виховання.

Навчально-методичний центр Березнівського відділу освіти, який є філією лабораторій інноваційно-виховних технологій кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, розглядає інноваційні технології методичної роботи з педагогічними кадрами, як стимулюючий процес, що характеризує прагнення педагога репрезентувати власне розуміння мети навчання і виховання, які ефективно впливають на модифікацію змісту, форм і методів педагогічного процесу в школі.

Для успішного здійснення процесу виховання педагог повинен мати такі знання, вміння і навички, які б охоплювали найбільш загальні, універсальні положення і принципи національної освіти та виховання, наукової, народної та світової педагогіки, вікової і педагогічної психології, методики. Однак, самих теоретичних знань не досить. Необхідно, щоб кожен учитель володів вміннями та навичками, творчо застосовувати свої знання у практичній діяльності. Набути їх можна розвитком власних творчих здібностей. Науково-теоретична, методична підготовка педагогічних кадрів – процес складний, динамічний і багатогранний. Дослідно-експериментальна робота сприяє пошуку ефективної моделі підготовки педагогічних кадрів до здійснення інноваційної діяльності.

Як філія лабораторії інноваційних виховних технологій навчально-методичний центр займає провідне місце в системі роботи експериментальних освітньо-виховних закладів району.

Специфікою її діяльності є:

розробка та апробація методичних посібників та рекомендацій, що забезпечують основу методичної роботи в районі;

зміна форм методичної роботи, що активізують пошуково-творчу діяльність вчителів тощо;

удосконалення структури науково-методичної роботи.

Поряд з традиційними формами методичної роботи практикуються теоретико-методологічні семінари, науково-практичні конференції, очно-заочні курси педагогічних працівників, цільові проблемні семінари, творчі звіти, виставки педагогічних технологій, конкурси педагогічної майстерності.

Залучення вчителів до різноманітних форм науково-методичної роботи дало змогу заповнити простір в оволодінні ними технологіями реформування української національної школи, усвідомлення змісту змін, перекласти їх на конкретну мову навчально-виховної практики. Цій меті підпорядковується вся система науково-методичної роботи.

Дослідження показують, що виняткове значення має наступність у розвитку творчості вчителя, удосконаленні його професійної майстерності. Самоосвіта, робота в творчих групах шкільних колективів, участь у різноманітних формах методичної роботи в районі, проходження курсів керівників при обласному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів допомагають педагогам у формуванні інноваційного стилю діяльності, підвищенні педагогічної культури і професійної майстерності.

ЗМІСТ

Передне слово.....	3
Сагач Г.М. Духовні джерела України.....	4
Чикалюк З.О. Духовно-моральний розвиток особистості в позашкільному закладі.....	8
Бричок С.Б. Викладання християнської моралі: екскурс і історію.....	12
Лавренюк В.М., Ціпан Т.С. Громадянське становлення свідомості і самосвідомості старшокласників в навчально-виховному процесі.....	15
Дем'янюк Т.Д. Інноваційна діяльність педагогів.....	18
Тимошук Н.С. Впровадження активних форм і видів діяльності старшокласників в умовах особистісно зорієнтованого виховання.....	20
Рабченко Т.С. Педагогічні технології управління виховним процесом в сучасній школі.....	26
Безкоровайна О.В. Проблеми виховання учнівської молоді в душі толерантності: інноваційний аспект.....	28
Дем'янюк Т.Д., Кириленко С.В., Камінська Є.І., Гавлітіна Т.М. Положення про українську національну школу-родину.....	31
Страшний В.І. Соціально-педагогічні умови модернізації змісту виховання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл на родинних традиціях українського народу.....	40
Петренко В.В., Дежнюк Г.С. Впровадження інноваційних форм національно-патріотичного виховання в позаурочній діяльності учнів сучасної школи.....	43
Мельничук Л.С., Байрамова М.Г. Діяльність методичної служби району: інноваційний підхід.....	47
Делідон С.В., Семенчак М.І. Превентивне виховання дітей та юнацтва в сучасній школі.....	49
Єнін В.М., Гордієвич Г.В. Естетичне виховання школярів у системі діяльності Малої академії народних мистецтв та ремесел.....	51
Умурзакова Т.Ф., Умурзаков С.Д. Інноваційна діяльність педагогічного колективу Рівненської державної гуманітарної гімназії.....	54
Гурінчук Л.С., Дем'янюк Т.Д., Мельничук В.Ф. Цільова творча програма превентивного виховання школярів.....	64
Кособуцька Г.П. Сучасна сім'я як основний фактор соціальної реабілітації дітей-інвалідів.....	71
Сойчук Р.Л. Сучасний стан трудового навчання в об'єднаній школі Великої Британії.....	75
Середович В.В. Розвиток творчого мислення молодших школярів засобами образотворчого мистецтва.....	79
Кулакова Л.М. Особливості розвитку творчості у підлітковому віці.....	85
Белова С.А. Концепція вчителя у педагогічній системі представників Бременської школи.....	87
Сременко Л.В. Підготовка майбутніх педагогів до реабілітаційної роботи в інтернатних закладах.....	89
Свириденко С.О. Активні методи навчання і виховання у формуванні здорового способу життя школярів.....	92
Зубілевич М.І. Скаутський рух: специфіка виховного процесу підростаючого покоління.....	98
Коваленко Є.І. Використання спадщини вітчизняних і зарубіжних педагогів у створенні інноваційних виховних технологій.....	99
Дулак Н.В. До питання національного виховання у Німеччині кінця XVIII–початку XIX століття.....	105
Головко М.Б. Проблема виховання духовності особистості в історії педагогічної думки.....	108
Савченко І.Д. Генеза виникнення та формування довіри у дітей.....	112
Курінна С.М. Використання народних сміхових традицій у вихованні почуття гумору дошкільників.....	116
Кривошея Н.Б., Кривошея Д.В. Початкове економічне виховання старших дошкільників засобами дитячої літератури.....	121
Захарова Н.М. Система пізнавальних завдань як основа формування операційних знань молодших школярів.....	125
Гоголь Н.В. Розвиток мовлення школярів в системі початкової літературної освіти.....	127
Процюк В.М. Використання потенціалу української народної музичної творчості у морально-естетичному вихованні школярів.....	132
Одерій Л.С., Роздимаха А.І. Розвиток естетичного ставлення до оточуючого – засіб оновлення системи естетичного виховання дітей.....	134
Дятленко Т.І. Естетичне виховання старшокласників засобами літературного пейзажу.....	138
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем'яненко І.О., Федорова І.Л. Готовність випускників Рівненського державного гуманітарного університету до професійної діяльності.....	141
Буцяк В.І. Фортепіанна підготовка студентів вищих педагогічних закладів на основі історико - стилісового підходу.....	151
Маковська О.О. Проблема наступності в системі школа – вуз у вітчизняній педагогіці.....	153
Михальська В.Р. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.....	156
Сингаївський Д.В. Художнє конструювання – важливий етап підготовки вчителя загальнотехнічних дисциплін до творчої праці.....	158
Цюлюпа С. Д. Вільний час студентів як соціально-педагогічна проблема.....	162
Михайліченко І.В. Фізичне виховання працівників органів внутрішніх справ у контексті формування їхньої професійної культури.....	167
Відомості про авторів.....	172

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету**

Випуск 24

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Дем'янюк Т.Д.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.09.2002 р. Підписано до друку 29.11.2002 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 24,8. Обл. вид. арк. 25,66. Замовлення № 16/1 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 5.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20